

нарахування, сплаті і справедливого розподілу. Основними елементами підтримання такої стабільності слід визнати повне і своєчасне виконання усіма сторонами фінансових правовідносин своїх прав та обов'язків.

Неналежне вирішення в чинному законодавстві питань співвідношення розподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів може привести до найгостріших соціально-правових конфліктів особливо під час воєнного стану. Відсутність певного балансу чи компромісу цих інтересів у правовій практиці потребує вирішення цієї проблеми на рівні правового регулювання фінансових відносин. Оптимальне співвідношення інтересів територіальних громад і держави в цілому є необхідною умовою гармонійного розвитку суспільства, окремої особистості, ефективності функціонування держави.

УДК 340.113

Лазарєв В. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави та права факультету № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ПРИРОДА ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ

Правознавство як одне з підрозділів наукової сфери має свою мовну специфіку, оскільки охоплює низку самостійних наукових галузей та практичних дисциплін. Це слово позначає поняття державного устрою, конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, кримінальне, житлове, господарське, фінансове та процесуальне (цивільне, кримінальне) тощо право. І кожен із названих розділів має низку своїх підрозділів, які нерідко існують як самостійні дисципліни, що послуговується своїм дещо відмінним термінологічним апаратом.

Кожна із цих правових галузей має свою мовну, логічну та графічну основи. Мовна основа повинна бути точною, простою й зрозумілою. Однозначність і максимальна точність інформації в правових актах досягається за рахунок логічної послідовності викладення думки, її смислової завершеності, використання єдиних способів формулювання приписів, використання термінів з чітким та строго визначеним змістом, визначення слів та виразів у прямому й безпосередньому їхньому значеннях [1, с. 112].

Слід означити, що правнича термінологія вкорінена в національних правових системах, і з метою правильного і чіткого її використання, слід безпосередньо визначити природу правових понять та їх внутрішні особливості.

Юридичні поняття формуються шляхом абстрагування загальних ознак від великої кількості випадків. Таким чином, «договір» - це правове поняття, абстраговане від різних випадків правовідносин, які називаються договорами. Зазвичай після тривалого обговорення громадськістю, політиками, юристами-консультантами, законодавчими органами і т.д. описується група реальних або можливих життєвих ситуацій, які мають стати об'єктом законодавства з метою регулювання взаємодії людей (цивільне право) або контролю за поведінкою людей (кримінальне право). Більшість правових понять походять з цього процесу, наприклад, аборт, звільнення, лізинг, факторинг, вбивство, крадіжка тощо [2, с. 104].

Укорінені в національній правовій системі, концепції підпорядковуються моральним цінностям, що переважають у цьому конкретному суспільстві в певний період часу. Крім того, кожне правило, кожен закон є результатом політичної дискусії та процесу прийняття рішень: суспільство свідомо обирає засади, на яких його члени житимуть разом. Законодавці зацікавлені в тому, щоб правила виконувалися, а отже, служили своїй меті. Це змусить нормотворців прагнути до найточніших визначень, щоб гарантувати, що дана конкретна ситуація завжди буде вирішуватися так, як вони на це розраховували. Проте вони не можуть передбачити, як розвиватиметься

суспільство з його моральними цінностями і чи не зміниться з часом «реальна життєва ситуація», що лежить в основі правила, докорінно.

Правові поняття в основному:

- 1) походять із системи моральних цінностей;
- 2) стосуються конкретних «реальних життєвих ситуацій» у конкретному суспільстві;
- 3) містять положення про те, як поводитися в цих ситуаціях.

Культурно-специфічні критерії відіграють важливу роль як у процесі створення правових концепцій, так і в процесі їх застосування. Під час відправлення правосуддя концепції доводиться застосовувати до окремих конкретних випадків. Точні інтенціональні визначення в писаному праві перешкождали б адаптації абстрактного правила до конкретного випадку, що розглядається [2, с.104]. За наявності чіткого дотримання правил формальної визначеності при створенні нового правового поняття, при реалізації норм права залишається все менше можливостей для його розширеного застосування. Водночас, за семантикою правничий термін може бути однозначним або багатозначним. Давні терміни права на різних етапах розвитку мови вживалися для найменування кількох, як правило, суміжних понять («процес», «судова справа», «дізнання», «закон», «судовий орган», «вирок», «пеня», «покарання») [3, с. 122].

У сучасній юридичній науці превалює думка, що визначення правових понять повинні залишати простір для тлумачення законів та адаптації норм до нових або змінених соціальних і моральних умов. Для належного і справедливого застосування системи нормативно-правових актів та незалежного ставлення до суб'єктів права, суб'єкти правозастосування повинні мати певну свободу у застосуванні абстрактних правил до конкретних справ, які можуть частково різнитися. З іншого боку, якщо ця свобода буде надто великою, виникне невпевненість у застосуванні законів, а громадяни не знатимуть, чого очікувати від уповноважених на те осіб [2, с.105].

Крім того, екстенсивне визначення правового поняття може суттєво змінитися внаслідок застосування принципу аналогії, тобто поширення дії норми на інші випадки, не передбачені законом. Тому правові поняття не можуть бути адекватно описані за допомогою інтенціональних або екстенціональних визначень. Процес застосування права та концепцій вимагає тлумачення текстів - завдання, для вирішення якого кожна правова система розробила власні правила тлумачення та застосування, що призводить до переосмислення правових концепцій суддями, законодавцями або науковцями.

Всі ці аспекти призводять до того, що правові поняття мають певний ступінь розмитості, а отже, правові визначення є відкритими визначеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочан І. Правнича термінологія крізь призму лінгвістики. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2014. № 791. С. 112–117.
2. Sandrini P. Legal Terminology. Some Aspects for a New Methodology. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business*. 1999. № 22. Pp. 101-112. DOI:10.7146/hjlc.v12i22.25496
3. Шеремета Н. Правнича термінологія української мови та процеси творення. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2013. № 765. С. 120–123.

УДК 378.017:502

Міщук І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного
права та галузевих дисциплін
Навчально-наукового
інституту права
Національного університету
водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна

Бухало О. В.,
здобувачка вищої освіти
першого бакалаврського рівня
Навчально-наукового